

Futbol Hakemleri Futbol Sahasından Sesleniyor

Aylin Özge PEKEL¹, Nagihan KIRIKOĞLU², Mustafa ÜNVER³, Yekta ŞAHİN⁴

¹Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi. <https://orcid.org/0000-0001-7552-4106>

²Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi. <https://orcid.org/0000-0002-1378-2537>

³Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi. <https://orcid.org/0000-0002-3638-1330>

⁴Şanlıurfa Gençlik ve Spor Merkezi.

To cite this article/ Atf için:

Pekel, A. Ö., Kırıkoğlu, N., Ünver, M., ve Şahin, Y. (2023). Futbol Hakemleri Futbol Sahasından Sesleniyor . *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 79-89.

Özet

Kaybedilen veya kazanılan müsabakalar sonucunda maddi bir hacmin oluştuğu bilinmekle birlikte, futbol toplumsal etkisi yüksek bir branştır. Verdiği kararlar ile müsabaka sonucuna doğrudan etki edebilecek olan hakemler ise sahadaki otorite olarak kabul edilmekte ve sporcuların oyununa yardımcı olan sorumlu olarak bilinmektedir. Bu bağlamda, futbolun en önemli aktörlerinden biri olan hakemlerin futbol kavramına yönelik metaforik anlamların incelenmesi bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Araştırmaya, 2020-2021 sezonunda Türkiye’de profesyonel liglerde görev aktif görev alan 19’i erkek, 6’sı kadın toplam 25 futbol hakemi katılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgu bilim) deseni kullanılmıştır. Verilerin elde edilmesinde hakemlere kişisel bilgi formu ve hakemlerin “futbol..... gibidir / benzer; çünkü...” cümlesini tamamlayabilecekleri şekilde bizzat araştırmacılar tarafından uzman görüşlerine başvurularak oluşturulan veri toplama aracı uygulanmıştır. Ayrıca tüm katılımcılar gönüllülük esasına dayanarak çalışmada yer almıştır. Veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırmada verilerin değerlendirme sürecinde içerik analizi tekniğine başvurulmuştur. İçerik analizi tekniği, verilerin detaylı bir biçimde incelemesi ve verilerin açıklığa kavuşturulması süreçlerinin yanı sıra, sırasıyla adlandırma, eleme, kategori geliştirme, geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması, elde edilen metaforların frekanslarının hesaplanması, yorumlanması aşamaları takip edilmiştir. Araştırmada hakemlerin sırasıyla en çok en aza doğru “mutluluk/haz veren”, “mücadele etme”, “hayat” ve “kazanım” temaların ait metaforlar ürettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Futbol, Hakem, Metafor, Fenomenoloji, Nitel araştırma

Soccer Referees Calling From The Soccer Field

Abstract

While it is known that a financial volume is generated as a result of lost or won competitions, soccer is a discipline with a high social impact. Referees, who can directly affect the outcome of the competition with their decisions, are recognized as the authority on the field and are responsible for helping the athletes play. In this context, the aim of this study is to examine the metaphorical meanings of referees, one of the most important actors of soccer, towards the concept of soccer. A total of 25 soccer referees, 6 female and 19 male, who are active in professional leagues in 2020-2021 season Türkiye, participated in the research. Phenomenology (phenomenology) design, one of the qualitative research methods, was used in the research. While collecting the data of the study, a personal information form was applied to the athletes and the field athletes were given “modern pentathlon is like because...” was obtained by completing the sentence. The data collection tool was personally applied by the researcher. In addition, all participants took part in the study on a voluntary basis. The data were analyzed with content analysis technique. In the analysis of the data, naming, elimination, category development, ensuring validity and reliability, calculating the frequencies of the obtained metaphors,

and interpreting stages were followed respectively. As the result; It was observed that athletes mostly used metaphors about the theme of "pentathlon as an element of balance and struggle". It is thought that the study will contribute to the trainers and federations in order to enable the athletes to reveal their potential and to determine what the athletes expect from the branch.

Keywords: Soccer, Referee, Metaphor, Phenomenology, Qualitative research

GİRİŞ

Futbol bir spor dalı olmakla birlikte, insanları ortak noktada toplayan, sahip olduğu evrensel dil ile ulusal boyutta yerel takımları, uluslararası boyutta ise milli takımları aynı zemin üzerinde yer almalarını sağlayan sosyal bir etkileşim aracıdır. 2018 Dünya Kupası, 3,5 milyar insan tarafından izlenmiştir, 4 yaş ve üzeri nüfus dikkate alındığında Dünya nüfusunun %51,3'üne tekabül eden bu rakam ile yeni bir rekora imza atılmıştır (FIFA, 2018). Ajadi, Bridge, Hammond, Hanson ve Udwardia (2021)'nın yayınladığı rapora göre en yüksek gelire sahip 20 kulübün pandemi şartları altında geçirdiği 2020/21 sezonu sonunda ticari gelirleri bir önceki sezona göre 105 milyon euro artış göstermiştir. Yoğun ilgi neticesinde futbolun, küresel sermayenin önemli bir paydaşı olduğu düşünülmektedir. Ekonomik boyutuyla birlikte futbola olan ilginin artması nedeniyle futbol endüstrisi hızla gelişmekte ve futbol hakemlerini de etkilemektedir (Gündoğdu, 2021).

Kaybedilen veya kazanılan müsabakalar sonucunda oluşan maddi hacmin yanında, futbol seyircilerinde oluşan duygu değişimleri de futbolun toplumsal etkisini gözler önüne sermektedir. Verdiği kararlar ile müsabaka sonucuna doğrudan etki edebilecek olan hakemler sahadaki otorite olarak kabul edilmektedir. Hakem, en basit tanımıyla insanların futbol oynamasına yardımcı olan görevli kişi olarak bilinen futboldaki önemli rollerden birine sahiptir (Gündoğdu, 2021). Futbol oyun kurallarının belirleyicisi olan IFAB (2023)'a göre, kararlar, oyunun ruhuna ve oyun kurallarına uygun olarak, hakemin yeteneklerinden tam olarak yararlanılarak ve oyunun kurallarına uygun hareket etme yetkisine sahip hakemlerin yargılarına dayanılarak verilmektedir. Günbegün gelişen yapı ve daha iyi sonuçlara sahip olma arzusu futbol hakemlerinin fiziksel, psikolojik ve oyun kural bilgisi konusunda erişmiş olması gerekliliğini gözler önüne sermiştir (Efe, Öztürk ve Koparan, 2008; Kargün, Albay, Cenikli ve Güllü, 2012).

Metafor kullanımı hakemlerin düşünce ve fikirlerini saptamak adına önemli bir yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. Yazıcı (2020)'ya göre metaforlar, kavramların zihin dünyamızdaki yansımaları, zihnimize karşılık bulması güç olan kavramları benzetim yolu ile daha anlaşılabilir biçime getirmenin aracıdır. Karakaya ve Salici (2016) ise, metaforun genel olarak dünyayı anlayışımızı yönlendiren bir düşünme ve görme şekli anlamına geldiğini vurgulamıştır. Futbol ve metafor kullanımına yönelik çalışmalara baktığımızda, futbol haberlerinde kullanılan metaforların araştırıldığı çalışmaya rastlanmaktadır (Argan, Özgen, Yetim ve Çakır, 2018). Spandler, McKeown, Roy ve Hurley (2013) ise futbol metaforunu zihinsel iyi oluş ile ilişkilendirmiştir. Bir başka çalışmada ise, hayat ile mücadele futbol metaforuyla bağdaştırılmış ve bunun üzerine araştırma yapılmıştır (Jones, 2009).

Literatür incelendiğinde, hakemlere ilişkin araştırmalar, tipik olarak karar mekanizmasının altında yatan süreçlere odaklanmıştır (Dadswell, Payton, Holmes ve Burden, 2013; Fuller, Junge ve Dvorak, 2004; Jones, Paull ve Erskine, 2002; Lane, Nevill, Ahmad ve Balmer, 2006; Plessner ve Betsch, 2001). Bunun yanında futbol hakemlerinin davranışlarının incelendiği araştırmalara da rastlanmaktadır (Chadwick ve Hamil, 2010; Efe vd., 2008; Kargün vd., 2012). Bir başka çalışmada, futbol hakemlerinin doğru kararlar verebilmesi için zihinsel dayanıklılık özelliklerine sahip olması gerektiği ve hakemlikle ilişkili stresle yeterince baş edememenin, hakemlerin tükenmesine ve emekliye ayrılmasına neden olabileceği

vurgulanmıştır (Taylor, Daniel, Leith ve Burke, 1990). Kargün vd. (2012) ise hakemlerin asıl meslekleri dışında da en iyi performanslarını gösterebilmelerinin, duygusal ve zihinsel motivasyonlarını en üst seviyede tutabilmelerinin maçın geleceği açısından önemli olacağına değinmiştir. Bu bağlamda, futbolun en önemli aktörlerinden biri olan hakemlerin futbol kavramına yönelik metaforik anlamların incelenmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Futbol hakemlerinin futbol kavramına yükledikleri metaforik anlamları ortaya çıkarmayı ve incelemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırma, insanların yaşadıklarını ve yaşadıklarını nasıl deneyimlediklerini açıklamaya odaklanan araştırmalardır. Fenomenolojik araştırmanın temel amacı, zihinde olanın doğasını, yani kişinin yaşamış deneyim algısını açıklığa kavuşturmadır (Catalano ve Creswell, 2013; Patton, 2014). Araştırmanın etik açıdan uygunluğu ile alakalı olarak Gazi Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 25.03.2020 tarih ve 78646441-050.01.04 sayılı karar ile gerekli onay alınmıştır.

Araştırma Grubu

Bu araştırmada araştırma grubu kolay ulaşılabilir örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Araştırma grubunu; 2020-2021 sezonunda Türkiye'de profesyonel liglerde görev aktif görev alan 19'i erkek, 6'sı bayan toplam 25 futbol hakemi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. İlk kısımda katılımcılara ait demografik bilgilere yer verilmiş, ikinci kısımda ise Türkiye futbol liglerinde aktif görev yapan futbol hakemlerinin futbol kavramına yönelik algılarını metaforlar yoluyla belirlemek amacıyla; katılımcılardan "Futbol..... gibidir/benzer; çünkü ..." cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Oluşturulan metaforu "çünkü" ifadesiyle açıklamaları istenen hakemlere bu kısmı tamamlamaları için gereken süre verilmiştir. Katılımcılara yönlendirici ifade kullanılmamıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin değerlendirme sürecinde içerik analizi tekniğine başvurulmuştur. İçerik analizi tekniği, verilerin detaylı bir biçimde incelemesi ve verilerin açıklığa kavuşturulması süreçlerini kapsamaktadır (Selçuk, Palancı, Kandemir ve Dündar, 2014). Öncelikle elde edilen metaforlar 1'den 25'e kadar numaralandırılmış, sonrasında ise kodlama yapılmıştır. Kodlama sürecinde metaforların ifade ettikleri anlam açısından kod listeleri oluşturulmuştur. Nitel araştırmaların geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için kullanılan veri ve analizlerin araştırmacının kontrolüne sunulması, verilerin yorumlanmasının ve analizlerin uzmanlara sunulması aşamaları gerçekleştirilmiştir (Ekiz, 2009). Ayrıca araştırma dışından uzmanlar ile çalışmayı yürüten araştırmacıların oluşturmuş olduğu temaların karşılaştırması yapılmış ve görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edildikten sonra araştırmanın güvenilirliği, Miles ve Huberman, (1994)'ın formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Metaforların uyum yüzdeleri 94 oranında aynı temalar altında toplandığı görülmüştür.

BULGULAR

Bu bölümde, futbol hakemlerinin futbol kavramlarına yönelik ürettikleri metaforlar belirli kodlar ve temalar altında ortak özelliklerine göre ele alınmakta ve bunlara ilişkin sayısal bilgiler verilmektedir. Ayrıca oluşturulan metaforların yer aldığı farklı örneklere de yer verilmiştir. Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin futbol kavramına yönelik yaptıkları metaforlara ait kod ve temalar Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Futbol hakemlerinin futbol kavramına yönelik yaptıkları çizimlerin kavramsal temaları

Kavramsal temalar	Kodlar
Mutluluk/haz veren	Meyve, ağacın dalları, aşk, akışa, tutku, kutu kola, heyecanlı film sahnesi, çölde bir vaha, sanata
Hayat	Nefes almaya, hayata, aşka, feci şekilde hayata, doğa
Mücadele etme	Hayat, tutku, modern bir gladyatör sahnesi, disiplin, vahşi yaşamda hayatta kalma, adaletsizlik
Kazanım	Mahkeme sahnesi, formül, akış

Mutluluk/Haz Veren Unsuru Olarak Futbol

Spor yaşam boyu farklı yeteneklere sahip bireyler tarafından zevk alınabilecek bir aktivitedir. Bir aktiviteden keyif almanın ve eğlenmenin ön koşulu kendinize uygun aktiviteyi bulmaktır. Birey kendisini ifade edebileceği aktivitelerin farkına vardığında ise aktivite esnasında zamanın nasıl geçtiğini farketmez ve yaşadığı tecrübeyi en üst noktaya ulaştırır (Özdemir, Durhan ve Akgül, 2020). Bu kategoride futbol hakemlerin futbol kavramını için metaforun açıklamaların da meyve, ağacın dalları, aşk, akışa, tutku, kutu kola, heyecanlı film sahnesi, çölde bir vaha, sanata gibi ifadelerle metaforun kaynağa atfedilen özelliklerini açıklamışlardır.

“Futbol bir meyve gibidir/benzer; çünkü oynadıkça tadını alırsın.” (Katılımcı 12)

Katılımcı futbolu bir meyveye benzetmektedir çünkü oynadıkça tadını aldığından bahsetmektedir. Meyve, yenildiği zaman belirli bir tat veren bir yiyecek türüdür. Burada, meyveyi yedikçe alınan haz ile futbol oynadıkça alınan hazzın benzerliği ifade edilmektedir.

“Futbol bir ağacın dallarına gibidir/benzer; çünkü futbolda aynı bir ağaç gibi dallarına tutuldu mu insanın bırakası gelmiyor hele o çimlerin kokusu doğada top oynarmış gibi oluyor.” (Katılımcı 13)

13 numaralı katılımcının verdiği yanıt incelendiği zaman, “Futbol bir ağacın dallarına benzetmektedir çünkü futbolda aynı bir ağaç gibi dallarına tutuldu mu insanın bırakası gelmiyor hele o çimlerin kokusu doğada top oynarmış gibi oluyor.” demektedir. Katılımcı burada futbolu ağaç dallarına benzeterek devamında “insanın bırakasının gelmemesi” ile futbolu oynamaya başlayan bireyler için futbolun vazgeçilmez olduğunu, çimlerin üzerinde oynamanın da kendisi için oldukça mutluluk verici bir eylem olduğunu ifade etmektedir.

“Futbol kutu kola gibidir/benzer; çünkü çocukluğumuz da kutu kola kutusundan futbol oynamanın zevkini yaşadığım yerdir.” (Katılımcı 20)

20 numaralı katılımcının verdiği yanıt incelendiği zaman, “Futbol kutu kola gibidir; çünkü çocukluğumuz da kutu kola kutusundan futbol oynamanın zevkini yaşadığım yer demiştir”.

Katılımcı burada, öncelikle geçmişe bir yolculuk yapmaktadır. Çocukluğunda kutu kola ile futbol oynadığı zamana gönderme yapmaktadır. Bu göndermede aynı zamanda geçmişte yaşadığı anlardan aldığı zevki de anlatmaktadır.

Mücadele Unsuru Olarak Futbol

Motivasyon, bireyin belirli bir amaca ulaşmak için istek ve arzularıyla hareket ettiği süreçtir (Berkman, Can ve Yüksel, 2007). Sporun vazgeçilmez unsuru olan mücadele futbol hakemleri tarafından futbol kavramı için farklı metaforlar ile aynı kategoride toplanmıştır.

Bu kategoride futbol hakemlerin futbol kavramını için metaforun açıklamaların da hayat, tutku, modern bir gladyatör sahnesi, disiplin, vahşi yaşamda hayatta kalma, adaletsizlik gibi ifadelerle metaforun kaynağa atfedilen özelliklerini açıklamışlardır.

“Futbol vahşi yaşamda hayatta kalmak gibidir/benzer; çünkü renklerin arasından koşarken o kadar birbirine zarar veren bir toplum ki seyir zevkünden çok birbirimizi ezmeye ve yok olmaya yönelik bir spordur.” (Katılımcı 5)

5 numaralı katılımcının verdiği yanıt incelendiği zaman, “futbolun vahşi yaşamda hayatta kalmaya benzediğini”, çünkü “renklerin arkasından koşarken o kadar birbirine zarar veren bir toplum ki seyir zevkünden çok birbirimizi ezmeye ve yok olmaya yönelik bir spor olduğunu” belirtmektedir. Futbolcuların her birisinin farklı bireyler olduğu için onları bir renk olarak nitelendirmektedir. Katılımcının bu ifadesi incelendiği zaman, “fair play” kavramına göndermede bulunmaktadır. Futbolun paydaşlarının zevk almaktan çok, birbirlerini yok etmeye varacak kadar nezaket kurallarından uzak olduğunu belirtmektedir.

“Futbol modern bir gladyatör sahnesine gibidir/benzer; çünkü eskiden insanlar o sahneyi heyecanla izlerken bugün de sahnede gladyatörler yerine futbolcular vardır.” (Katılımcı 10)

10 numaralı katılımcının ifadesi incelendiği zaman, “Futbol, modern bir gladyatör sahnesine benzemektedir çünkü eskiden insanlar o sahneyi heyecanla izlerken bugün de sahnede gladyatörler yerine futbolcular vardır.” demiştir. İfade incelendiği zaman, gladyatörler belirli bir alanda birbirlerine karşı savaşmaktadırlar. Bu savaş hayatta kalma pahasına yapılmaktadır. Günümüz futbol maçlarında hayatta kalmak gibi bir kavram somut anlamıyla var olmadığı için mücadele etmeyi işaret ettiği görülmektedir.

Hayat Unsuru Olarak Futbol

İnsanlar "sosyal hayat alanı" özelinde farklı sayıda sosyal grup içerisinde bulunurlar. Bunun sonucunda toplum yapısı meydana gelir. Yaşamın sosyal alanı, sosyal deneyimlerin, sosyal ilişkilerin ve sosyal grupların bulunduğu alandır. Sosyal ilişki, birbirleriyle iletişim içerisinde olan en az iki birey arasında, belirli bir süre devam eden, bir anlam barındıran, belirlenmiş amaçlara sahip sosyal bir bağdır (Yetim, 2000). Bireye grup çalışmalarında kolaylık, dayanışma, toplum üyeliğini kazanımı ve sosyalleşme gibi farklı getirilerinden dolayı spor bir role sahiptir. Birey gelişiminin yanı sıra sosyalleşmenin hayat boyu devam ettiği bilgisi konunun önemini artırmaktadır (Erkal, 1987).

Bu kategoride futbol hakemlerin futbol kavramını için metaforun açıklamaların da nefes almaya, hayata, aşka, feci şekilde hayata, doğa gibi ifadelerle metaforun kaynağa atfedilen özelliklerini açıklamışlardır.

Kazanım Unsuru Olarak Futbol

Dünya Sağlık Örgütü (2023) ruh sağlığını, her bir bireyin potansiyelini farketmediği ve anlamlandırabildiği, yaşam içinde yer alan stresli durumlarla baş edemediği, verimli çalışabildiği ve kendini iyi hissetme hali olarak tanımlamaktadır. Bireyin amaç ve hedeflerini gerçekleştirebilmesi amacıyla duygusal tepkilerini fark edip ya da izleyip, kontrol ederek değerlendirebildiği ve bunun yanı sıra bu durumu değiştirebildiği bir alan yaratılabilmektedir (Thompson, 1994). İçsel motivasyon, öğrenme için ihtiyaç duyulan gereksinimin ve başarıya duyusunun doğal ortamlar içerisinde geliştiği motivasyon türüdür (Ryan ve Deci, 2000). Bu motivasyon tipi, bir davranışın kazanılması, hoşlanma, haz duyma gibi eğilimlerden yola çıkılarak, herhangi bir zorlama olmaksızın doğal olarak ortaya çıkan motivasyon türüdür (Middleton ve Spanias, 1999). Futbol hakemlerinin sporun içinde olmalarının hem fiziksel hem mental olarak kendilerine kazanım sağladığını oluşturdukları metaforlar ile belirtmişlerdir. Bu kategoride futbol hakemlerin futbol kavramını için metaforun açıklamaların da mahkeme sahnesi, formül, fair play, akış gibi ifadelerle metaforun kaynağa atfedilen özelliklerini açıklamışlardır.

“Futbolun akışa benzediğini çünkü içerisinde bütün gereksizleri kapatarak konsantrasyonumu tek bir yerde toplanması anlamına geliyor.” (Katılımcı 16)

16 numaralı katılımcının verdiği yanıt incelendiği zaman, “Futbolun akışa benzediğini çünkü içerisinde bütün gereksizleri kapatarak konsantrasyonumu tek bir yerde toplanması anlamına geliyor.” demektedir. Katılımcının bu ifadesi incelendiği zaman pozitif psikolojide bulunan akış teorisi ile benzerlik göstermektedir (Nakamura ve Csikszentmihályi, 2001). Bu akış teorisinin bir adım ilerisinde de ne yaptığını, nasıl yaptığını, ne kadar iyi yaptığını, nerede yaptığını bilmek ile algılanan beceri, algılanan zorluk ve dikkat dağıtıcılardan uzak olma açısından önemli olduğunu belirtilmiştir (Schaffer, 2013).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Profesyonel futbol hakemlerinin futbola yönelik metaforik çağrışımlarının incelendiği bu araştırma, bu metaforların farklı bakış açılarına yönelik olabileceğine işaret etmektedir. Futbola yönelik, profesyonel futbol hakemlerin genel itibarıyla olumlu çağrışımlarının olduğu görülmektedir. Araştırmanın sonuçlarında, profesyonel futbol hakemlerinin futbola yönelik olan metaforik çağrışımlarına yönelik 25 metaforik çağrışım incelemeye alınmış, dört tanesi herhangi bir mantıksal çerçeveye yerleştirilemediği için araştırmadan çıkarılmıştır. Yob (2003)’a göre metaforların çok karmaşık, soyut olan olgu ve olayları açıklamada kullanabileceği güçlü bir zihinsel araç olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın bulgularına göre, profesyonel futbol hakemlerinin futbol ile ilgili metaforik çağrışımları haz/zevk veren unsur, mücadele unsuru, hayat unsuru ve kazanım unsuru olarak dört temada toplanmaktadır. Araştırmada, profesyonel futbol hakemleri futbol ile ilgili metaforik ifadelerinde futbolu daha çok mutluluk ve/haz veren faaliyet olarak tanımlamışlardır. Severek yenilen bir meyveden, tutku ve aşk gibi kavramlara gönderme yaparak futbol ile ilgili bağlarını ortaya koymaktadırlar. Bu durumda futbol hakemleri çoğunlukla futboldan haz alarak futbol hakemliğine yönelik kariyer geliştirmiş olabilirler. Spora yönelik olumlu bir biliş geliştirdiklerine işaret etmektedir. Literatürde, mevcut çalışma

daha önce yapılmamış olduğu için birebir örtüşen çalışma bulunmamaktadır. Ancak, futbolun yanında, üniversite öğrencilerinin rekreasyonel çalışmalara bakış açısını inceleyen bir çalışmada “yaşam, temel ihtiyaç ve eğlence” kavramlarına benzeterek bizim çalışmamızla dolaylı olarak benzerlik göstermektedir (Gözen, 2019). Literatürde yapılan bir başka çalışmada da “rahatlama/gevşetme, sağlık kaynağı ve eğlence” temalarını bulgulayan fiziksel aktivite metaforlarını inceleyen bir çalışma ile de benzerlik göstermektedir (Baydar Arıcan, 2021).

Mevcut olan araştırmamızda bayan erkek katılımcılar arasında eşit olmayan bir dağılım bulunmaktadır. Bu durumda, bayan futbol hakemlerinin profesyonel futbol hakemliğine olan ilgisinin erkek futbol hakemlere göre sayıca az olması toplumdaki algılamının belirli birtakım kalıplarda olması; bu kalıpların toplumdaki algılamadan topluma değişebilmesi (Cüceloğlu, 2014) ve kadın olmaya veya erkek olmaya yönelik toplumun beklentileri ile açıklanabilir (Koivula, 2001). Tabii ki bu durum, spor dallarının seçimini de etkilemektedir (Koivula, 1995). Araştırmamızda da profesyonel futbol hakemliği kariyeri olan katılımcıların cinsiyet dağılımları da bu bilgiler ile uyumludur.

Araştırma sonuçları açısından önemli bir bulgu olarak profesyonel hakemlerin futbola bakışları açısından, futbolu “mücadele” unsuruna benzetmeleridir. Hakemler bu noktada iki takımın arasındaki rekabeti göz önünde bulundurmaktadır. Profesyonel futbol rekabetin yüksek olduğu bir alandır. Bu durumda spor anlayışı da rekabetin öne çıktığı bir alan olmaktadır. Bazı zor zamanlarda (gelirlerin ve desteğin düşük olduğu zamanlar) takım sporlarında sporcuların hem takımları hem de kariyerleri açısından en iyi performanslarını göstermeleri beklenebilmektedir. Hatta bu yönde baskı kurulabilir. Performansın sergilenmesi ve takımın kazanması durumu böylece hayati bir durum olarak algılanıyor olabilir. “Mücadele etmek” ile futbol müsabakasındaki rekabetin birbiriyle ilişkilendirilmesi sonucunda böyle bir metaforik çağrışım belirtilmiş olabilir. Literatürde yapılan bazı çalışmalar çeşitli açılardan (katılımcıların profili, çalışılan spor faaliyeti vb.) farklılık göstermekte ancak çalışmalar temalar açısından benzerlik göstermektedir. Mevcut çalışmada futbol branşındaki hakemlerle yapılmış olup temalar açısından benzerlikler de bulunmaktadır. Güllü (2021)’nin çalışmasında fiziksel aktivite kavramına yönelik yapılmış olan metaforik çağrışımlarda, zorlu yaşam/zorlayıcı yaşam koşulları temaları ile çalışmamızda bulunan mücadele teması benzerlik göstermektedir.

Kazanım boyutu açısından incelendiği zaman, futbolun dolaylı yoldan profesyonel futbol hakemlerine getirdiği kazanımdan bahsetmektedir. Mevcut olarak, az sayıda ancak önemli sonuçlardan birisi olarak ortaya çıkmıştır. Kazanım boyutunda olan metaforlar genel itibarıyla futbol hakemlerinin futbolun içerisinde yapmış oldukları hakemliklerden kazandıkları tecrübe ile daha da profesyonelleşmeleri ve devamında tekrarlayan bir şekilde tecrübelerle döngü oluşturarak bir üst düzeye yönelik profesyonelleşmenin artmasını ifade etmektedir. Çalışmamız bu açıdan Güllü (2021)’nin çalışmasında ortaya çıkarmış olduğu gelişim boyutu ile benzerlik göstermektedir.

Tüm bunlardan hareketle profesyonel futbol hakem adaylarının metaforik çağrışımlarında futbola yönelik önemli metaforik çağrışımlar olduğu söylenebilir. Bu çerçeveden bakıldığında zaman mutluluk, haz verme, mücadele etme, kazanım ve hayat temaları etrafında

şekillenmiştir. Araştırma sınırlılığı açısından düşünüldüğünde bu çalışma profesyonel futbol ile ilgili hakemlerle yürütülmüştür. Araştırmanın, ülke genelinde profesyonel düzeyde olmayan hakemlerle, aday hakemlerle de çalışılabilir. Gelecek çalışmalar, metaforlar ile bilişsel ve/veya sosyal bilişe yönelik çalışmalarla literatüre katkıda bulunabilirler.

Etik Kurul İzni ile ilgili Bilgiler

Kurul Adı: Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu

Tarih: 25.03.2020

Karar No: 78646441-050.01.04

KAYNAKLAR

- Ajadi, T., Bridge, T., Hammond, T., Hanson, C., ve Udwardia, Z. (2021). *Testing times: football money league*. Manchester: Deloitte Sports Business Group.
- Argan, M., Özgen, C., Yetim, G., ve Çakır, K. D. (2018). Futbol haberlerinde metafor kullanımı: Türkiye'deki gazetelere yönelik içerik analizi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(71), 321-333.
- Baydar Arıcan, H. Ö. (2021). Üniversite öğrencilerinin oyun ve fiziksel aktivite kavramlarına yönelik metaforik algılarının incelenmesi. *Spormetre The Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 19(4), 170-183.
- Berkman, Ü., Can, H., ve Yüksel, Ö. (2007). Yönetim ve organizasyon. S. Güney (Ed.), *Örgütsel Davranış* içinde. Ankara: Nobel.
- Catalano, T., ve Creswell, J. W. (2013). Understanding the language of the occupy movement: A cognitive linguistic analysis. *Qualitative Inquiry*, 19(9), 664-673.
- Chadwick, S., ve Hamil, S. (2010). *Managing football*. London: Routledge.
- Cüceloğlu, D. (2014). İnsan ve davranışı. (29. Baskı). *İstanbul: Remzi*.
- Dadswell, C. E., Payton, C., Holmes, P., ve Burden, A. (2013). Biomechanical analysis of the change in pistol shooting format in modern pentathlon. *Journal of Sports Sciences*, 31(12), 1294-1301.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2023). *Akıl sağlığı*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response> sayfasından erişilmiştir.
- Efe, M., Öztürk, F., ve Koparan, Ş. (2008). Bursa ilindeki faal futbol hakemlerinin problem çözme ve atılganlık düzeylerinin belirlenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(2), 49-58.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Erkal, M. E. (1987). *Sosyoloji*. İstanbul: Filiz.
- FIFA. (2018). 2018 FIFA World cup russia-global broadcast and audience summary. *FIFA Journal of Sport Football*, 17.
- Fuller, C. W., Junge, A., ve Dvorak, J. (2004). An assessment of football referees' decisions in incidents leading to player injuries. *American Journal of Sports Medicine*, 32(SUPPL. 1), 17-22.
- Gözen, E. (2019). Rekreasyon yönetimi bölümü lisans öğrencilerinin "rekreasyon" kavramına ilişkin metaforik algıları. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 397-416.

- Güllü, E. (2021). Metaphorical perceptions of physical education and sports: An evaluation from the perspective of pre- service teachers. *African Educational Research Journal*, 9(1), 9-15.
- Gündoğdu, F. (2021). Futbol hakemliği ile ilgili makaleler üzerine bir içerik analizi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(2), 199-210.
- IFAB. (2023). *Football game rules*. <https://www.theifab.com/laws/latest/about-the-laws/> sayfasından erişilmiştir.
- Jones, A. (2009). Football as a metaphor: Learning to cope with life, manage emotional illness and maintain health through to recovery. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 16(5), 488-492.
- Jones, M. V., Paull, G. C., ve Erskine, J. (2002). The impact of a team's aggressive reputation on the decisions of association football referees. *Journal of Sports Sciences*, 20(12), 991-1000.
- Karakaya, E. D., ve Salici, O. (2016). Isparta'da öğrenim gören 11-13 yaş gurubu öğrencilerin popüler spor branşları hakkındaki metaforik algılarının belirlenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(3), 855-869.
- Kargün, M., Albay, F., Cenikli, A., ve Güllü, M. (2012). Türk futbol hakemlerinin iş doyumunu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 30-38.
- Koivula, N. (1995). Ratings of gender appropriateness of sports participation: Effects of gender-based schematic processing. *Sex Roles*, 33(7/8), 543-557.
- Koivula, N. (2001). Perceived characteristics of sports categorized as gender-neutral, feminine and masculine. *Journal of Sport Behavior*, 23(4), 377-393.
- Lane, A. M., Nevill, A. M., Ahmad, N. S., ve Balmer, N. (2006). Soccer referee decision-making: "Shall i blow the whistle?". *Journal of Sports Science & Medicine*, 5(2), 243-253.
- Middleton, J. A., ve Spanias, P. A. (1999). Motivation for achievement in mathematics: Findings, generalizations, and criticisms of the research. *Journal for research in Mathematics Education*, 30(1), 65-88.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. London: Sage.
- Nakamura, J., ve Csikszentmihályi, M. (2001). Flow theory and research. In C. R. Snyder ve S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 195–206). New York: Oxford University Press.
- Özdemir, A. S., Durhan, T. A. ve Akgül, B. (2020). Flow yaşantı ölçeğinin rekreasyonel etkinliklere uyarlanmasına dair geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 25(2), 107-116.
- Patton, M. Q. (2014) *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Thousand Oaks: Sage.
- Plessner, H., ve Betsch, T. (2001). Sequential effects in important referee decisions: The case of penalties in soccer. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 23(3), 254-259.
- Ryan, R. M., ve Deci, E. L. (2000). The darker and brighter sides of human existence: Basic psychological needs as a unifying concept. *Psychological Inquiry*, 11(4), 319-338.

- Sadık, F., ve Sarı, M. (2012). Çocuk ve demokrasi: İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, 1(1), 48-62.
- Schaffer, O. (2013). *Crafting fun user experiences: A method to facilitate flow*. <https://www.humanfactors.com/> sayfasından erişilmiştir.
- Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M., ve DüNDAR, H. (2014). Eğitim ve bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: İçerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 430-453.
- Spandler, H., McKeown, M., Roy, A., ve Hurley, M. (2013). Football metaphor and mental well-being: An evaluation of the it's a goal! programme. *Journal of Mental Health*, 22(6), 544-554.
- Taylor, A. H., Daniel, J. V., Leith, L., ve Burke, R. J. (1990). Perceived stress, psychological burnout and paths to turnover intentions among sport officials. *Journal of Applied Sport Psychology*, 2(1), 84-97.
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2/3), 25-52.
- Yazıcı, M. (2020). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin "hakem" kavramına ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(1), 4911-4929.
- Yetim, A. (2000). Sporun sosyal görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 63-72.
- Yob, I. M. (2003). Thinking constructively with metaphors. *Studies in Philosophy and Education*, 22, 127-138.